

*Begeleidingscommissie
'Kwaliteit Speciaal'*

**Verslag uitgevoerde activiteiten project
Kwaliteit Speciaal 2005**

's-Gravenhage, 30 maart 2006

Verslag uitgevoerde activiteiten project Kwaliteit Speciaal 2005

Het project 'Kwaliteit Speciaal' is in augustus 2004 van start gegaan en loopt nog door tot augustus 2006. De gezamenlijke onderwijsorganisaties en de WEC-Raad willen vanuit dit project de activiteiten ondersteunen die door het speciaal onderwijs zelf op het gebied van de kwaliteitsontwikkeling worden gewenst en uitgevoerd.

1. Inleiding: achtergronden en doelstelling van het project

Binnen het speciaal onderwijsveld zelf, bij de onderwijsorganisaties en de WEC-Raad leeft het besef dat er binnen het speciaal onderwijs nog veel verbetering nodig is en dat de 'buitenwereld' (ouders, onderwijsinspectie, Tweede Kamer) kritisch meekijkt naar de wijze waarop men in het speciaal onderwijs en de Regionale Expertise Centra de taken uitvoert. Vanuit deze achtergrond is als belangrijkste doelstelling van het project er dan ook voor gekozen:

de kwaliteit van het speciaal onderwijs beter in kaart te brengen en waar nodig verder te ontwikkelen.

De onderwijsorganisaties en de WEC-Raad voeren gezamenlijk het project uit dat vooralsnog een looptijd kent tot augustus 2006.

In samenspraak met het onderwijsveld is voorafgaande aan de start van het project, een Plan van Aanpak opgesteld.

Op het project is een monitoring van toepassing. Deze wordt gedurende de looptijd uitgevoerd door de Faculteit Educatieve Opleidingen van de Hogeschool van Utrecht.

2. Geprioriteerde Thema's

In het projectplan zijn de volgende thema's centraal gesteld:

- kwaliteitszorg
- ontwikkeling van het vso
- ontwikkeling en implementatie van leerlijnen

Hieronder wordt verslag gedaan van de in 2005 op deze thema's uitgevoerde activiteiten.

2.1 Kwaliteitszorg

In 2005 is begonnen met de uitvoering van het door het project in 2004 ontwikkelde kader en bijpassend instrumentarium voor zelfevaluatie kwaliteitszorg (ZEK) waarmee speciale scholen en REC's de kwaliteit in kaart kunnen brengen. Met een 25-tal speciale scholen en REC's (uit alle vier de clusters) werd in de periode januari-juni 2005 de ZEK-aanpak uitgetoetst. Met ondersteuning van een 10-tal door het project geschoolde begeleiders voerden de scholen/REC's de zelfevaluatie uit. Behalve dat dit de betreffende scholen/REC's als uiteindelijk resultaat een eigen Ontwikkelagenda opleverde, konden de ervaringen door

het project worden gebruikt om het ontwikkelde kader en instrumentarium bij te stellen. In samenwerking met een Ontwikkelgroep en een Resonansgroep (de leden waren door de vier clusters aangedragen) is door de deelprojectleider het kader, draaiboek en instrumentarium voor zowel speciale scholen als REC's bijgesteld.

Na de zomerperiode is de begeleiding van de overige scholen/REC's uit de 'ontwikkel-fase' afgerond en is begonnen met de ontwikkeling van de 'visitatie', dat geldt als afsluitend onderdeel van de zelfevaluatie kwaliteitszorg. Bij de samenstelling hiervan werden wederom de Ontwikkel- en Resonansgroep betrokken. Met enkele 'pilot'-scholen (ook uit de andere onderwijs-sectoren) is de visitatie-aanpak vervolgens daadwerkelijk uitgeprobeerd.

Ook is in het najaar 2005 het bijgestelde kader en instrumentarium zelfevaluatie kwaliteitszorg volledig 'webbased' gemaakt waardoor de gebruiksvriendelijkheid enorm is toegenomen. Tevens is hierdoor meerjarig-cyclisch digitaal gebruik mogelijk geworden.

Via een direct-mail in oktober werden alle speciale scholen en REC's door het project uitgenodigd om deel te nemen aan de zelfevaluatie kwaliteitszorg. Tegelijkertijd is alle informatie hiervoor op de website van de WEC-Raad geplaatst. Ook is hier informatie te vinden over enkele andere kwaliteitszorginstrumenten die in het speciaal onderwijs worden gebruikt en de relatie en onderlinge aanvullingsmogelijkheden met de zelfevaluatie kwaliteitszorg. Aanmelding van scholen en REC's kan eveneens verlopen via deze website.

In het najaar van 2005 zijn nog eens circa 25 toekomstige begeleiders zelfevaluatie kwaliteitszorg door het project geschoold om speciale scholen en REC's te begeleiden bij de ZEK-uitvoering. Het gaat hier WOSO-medewerkers, medewerkers van landelijke verzorgingsinstellingen en SBD'n.

Op verzoek van de WEC-Raad is in de periode september-december 2005 door een werkgroep samengesteld uit vertegenwoordigers uit de clusters II tot en met IV, een kader, standaarden en indicatoren kwaliteitszorg 'Voortraject CvI' samengesteld. Het betreft in feite een binnen het Zelfevaluatiekader Kwaliteitszorg passend onderdeel, waarin uiteindelijk de kwaliteits-bewaking van de gehele trajectbegeleiding van ouders en reguliere scholen vanaf het moment van aanmelding voor indicatiestelling tot het moment van plaatsing van een leerling op een speciale of reguliere school is uitgewerkt.

Kwaliteitszorg 2005: gepland – gerealiseerd:

gepland	gerealiseerd
* verdere ontwikkeling kader, draaiboek en instrumentarium ZEK: eerste helft 2005:	gerealiseerd
* scholing van ca. 10 begeleiders vanuit het project: maart 2005:	gerealiseerd
* evaluatie met Ontwikkelgroep + Resonansgroep: juni- oktober 2005:	gerealiseerd
* begeleiding van ca. 25 scholen/REC's bij uitvoering ZEK: september-oktober 2005:	gerealiseerd
* op basis van evaluatie bijstelling kader, draaiboek en instrumentarium ZEK: juni-november 2005:	gerealiseerd
* samenstellen van een webbased versie ZEK en het installeren van een support-website: september 2005:	gerealiseerd
* plaatsing alle ZEK-materialen op website WEC-Raad: september 2005:	gerealiseerd

* aanvullend: op verzoek van Masterplan Dyslexie opnemen dyslexie(-beleid) in het kader/werkwijze ZEK: september 2005	gerealiseerd
* scholing medewerkers WOSO, LPC en SBD'n: september-november 2005:	gerealiseerd
* direct-mail deelname hele (v)so- en REC-veld: oktober 2005:	gerealiseerd
* start met ZEK-uitrolfase ca. 25 nieuwe speciale scholen/REC's op basis van bijgesteld-webbased kader en instrumentarium: september-december 2005:	gerealiseerd
* periodiek overleg inzake ZEK met onderwijsinspectie: januari-december 2005:	gerealiseerd
* monitor verloop en opbrengsten project: januari-december 2005:	gerealiseerd
* nieuwsbrief verloop ZEK: algemene nieuwsbrief/6 nieuwsbrieven voor begeleiders: september- december 2005:	gerealiseerd
* ontwikkeling en uitproberen onderdeel visitatie: september-december 2005:	gerealiseerd
* aanvullend: op verzoek van WEC-Raad opnemen 'voortraject CvI' in het kader/werkwijze ZEK: oktober-december 2005:	gerealiseerd

2.2. VSO-aanbod

Bij de start van het project Kwaliteit Speciaal werden zogenaamde 'veldlijngesprekken' georganiseerd waarin nagenoeg alle managers van speciale scholen en REC's intensief zijn bevraagd op ondersteuningsbehoeften en -wensen. Het vso-aanbod kwam uit de analyse van de ca. 300 gespreksverslagen naar voren als een belangrijk thema. Daaruit bleek ook een grote behoefte te bestaan aan het organiseren en ondersteunen van regionale netwerken waar partners uit het (v)so op REC- en REC-overstijgend niveau tot samenwerking zouden kunnen komen. Uitdrukkelijk werd daarbij in een aantal gevallen ook de betrokkenheid van het regulier voortgezet onderwijs genoemd.

Dit is de reden dat in het plan van aanpak het vso-aanbod als tweede prioriteit werd opgenomen.

Veel gesprekspartners uit de veldlijngesprekken waren het erover eens dat samenwerking op regionaal niveau een absolute voorwaarde vormt om de verbetering van het vso-aanbod en een betere spreiding van vso-voorzieningen tot stand te kunnen brengen. Alleen cluster-overstijgend en vaak in samenwerking met het regulier onderwijs kan in een beter vso-aanbod worden voorzien. Ook voor verbetering van de arbeidstoeleiding, de (deel-)certificering, symbiose, praktijkonderwijs en gezamenlijk gebruik van praktijklokalen is een bepaalde mate van schaalgrootte op regionaal niveau nodig.

Om deze samenwerking op regionaal niveau te kunnen stimuleren is door het project in 2005 een flinke investering gepleegd in het vormen van een 13-tal regionale netwerken waar clusteroverstijgend de managers van speciale scholen en REC's gezamenlijk de mogelijkheden tot verbetering konden inventariseren, good-practice uitwisselden en (nieuwe) afspraken tot samenwerking konden maken.

Om deze netwerken van de grond te krijgen zijn door het project in het voorjaar van 2005 een drietal regio-consulenten geworven en geschoold. Vanwege vooral miscommunicatie tussen het project en de WEC-Raad ontstond er een vertraging in het daadwerkelijk inzetten van de regio-consulenten. Dankzij constructief overleg in de zomerperiode kon vanaf het najaar de organisatie van de regionale netwerken weer voortvarend worden opgepakt.

Een indeling in 13 regio's werd ontworpen waarin zoveel als mogelijk rekening werd gehouden met omvang, samenstelling uit alle clusters, voedingsgebieden en reeds bestaande samenwerking. Vervolgens werd een programma vastgesteld waarin voor de eerste serie bijeenkomsten nauw is samengewerkt met de onderwijsinspectie die het concept-waarderingskader-EC presenteerde. Uiteraard is ook het thema vso-aanbod tijdens de eerste bijeenkomst aan de orde gesteld.

In een aantal netwerken is de afspraak gemaakt tijdens de volgende bijeenkomst dit onderwerp specifiek te agenderen teneinde de mogelijkheden van lokale en regionale uitwisseling en samenwerking te bespreken. In een aantal andere regio's bleek het plannen van een tweede bijeenkomst niet van de grond te komen. Gedeeltelijk vanwege reeds bestaande netwerken waaraan de deelnemers de voorkeur gaven, gedeeltelijk vanwege andere geuite motieven als werkdruk en een 'overkill' aan georganiseerde bijeenkomsten in de regio.

De portefeuille-houder vso heeft namens de projectgroep Kwaliteit Speciaal periodiek overleg gevoerd met KPC-groep waar het Landelijk Informatie- en Steunpunt voor Arbeidstoeleiding (LIESA) is ondergebracht. Daarbij is afgesproken dat tijdens de tweede ronde regionale netwerkbijeenkomsten die wel doorgang vinden, vanuit LIESA good-practice kan worden gepresenteerd en dat vragen en verzoeken tot ondersteuning vanuit de regio's onder de aandacht van LIESA kunnen worden gebracht. Na de eerste serie regionale netwerkbijeenkomsten is in overleg met KPC-groep de inzet en vormgeving hiervan bepaald.

VSO-aanbod 2005: gepland – gerealiseerd:

gepland	gerealiseerd
* organisatie recruitering en scholing van 3 regio-consulenten voor het opzetten van de regionale netwerken in april 2005:	gerealiseerd
* ontwerpen van programma en (interactieve) werkwijze voor de regio-bijeenkomsten in mei 2005:	gerealiseerd
* opzet en voorbereiding organisatie van een 13-tal regionale netwerken clusteroverstijgend samengesteld, van ongeveer dezelfde omvang en zo goed mogelijk aansluitend bij de reeds bestaande voedingsgebieden en vormen van samenwerking: in mei 2005:	gerealiseerd
* i.s.m. inspectie organiseren van de eerste serie regionale netwerkbijeenkomsten in najaar 2005:	gerealiseerd
* informatie over de regionale netwerken plaatsen op de website van de WEC-Raad: september 2005:	gerealiseerd
* periodiek overleg met KPC-groep i.v.m. LIESA: januari-december 2005:	gerealiseerd
* inzet van LIESA i.v.m. good-practice arbeidstoeleiding tijdens regionale netwerkbijeenkomsten in 2005:	niet gerealiseerd
* inventariseren good-practice vso-aanbod, mede ter voeding van een op te zetten databank: januari-december 2005:	gedeeltelijk gerealiseerd
* inventariseren good-practice arbeidstoeleiding, mede ter voeding van een op te zetten databank: januari-december 2005:	gedeeltelijk gerealiseerd

2.3. Leerlijnen

Een thema waarvoor eveneens door vele gesprekspartners tijdens de veldlijngesprekken nadrukkelijk aandacht gevraagd, was de noodzaak tot ondersteuning vanuit het project Kwaliteit Speciaal voor de verdere ontwikkeling en implementatie van leerlijnen. Leerlijnen vormen volgens velen, als uitwerking van de kerndoelen speciaal onderwijs en als verbindende factor met de onderwijsmethoden en -materialen en als steun bij de didactische activiteiten van de leerkrachten in het primaire proces in de groep, een mogelijkheid bij uitstek om de kwaliteit van het onderwijsleerproces in het speciaal onderwijs alsmede de opbrengsten daarvan te verbeteren.

Vanwege de beperkte omvang van de projectfaciliteiten werd door Kwaliteit Speciaal een intensieve inzet op het thema leerlijnen in 2005 niet geprioriteerd. Door het project werd wel deelgenomen aan door OCW aangestuurde overleggen met ontwikkelaars van leerlijnen en de inspectie. Vanuit het project is daar herhaaldelijk op de noodzaak tot intensivering van (regie op) ontwikkeling en implementatie gewezen. Met ontwikkelaars van kerndoelen en leerlijnen (o.a. SLO, CED/PI Rotterdam) werd eveneens periodiek overleg gevoerd over de mogelijkheden binnen het bescheiden budget.

Tijdens de 13 regionale netwerkbijeenkomsten die in de maand november werden gehouden, is het thema leerlijnen op de meeste plaatsen aan de orde gesteld. In één regio heeft dit geresulteerd in een tweede bijeenkomst waarin specifiek het onderwerp leerlijnen werd geagendeerd en waarin vanuit het project het draagvlak voor de voorgestelde implementatiestrategie kon worden ingeschat.

Het project heeft in 2005, in nauw overleg met de WEC-Raad en dankzij een door OCW toegekend eenmalig extra budget, een expert op het gebied van leerlijnen opdracht gegeven een Plan van Aanpak rondom ontwikkeling en implementatie van leerlijnen op te stellen. Het plan schenkt zowel aandacht aan reeds ontwikkelde leerlijnen, nog te ontwikkelen leerlijnen als de (meerjarige) implementatie daarvan. Voorgesteld wordt te werken met een breedtestrategie: per school zullen team-breed één of twee leerlijnen worden geïmplementeerd. Uitgegaan wordt van een meerjarige individuele ondersteuning op schoolniveau, maar ook op REC-niveau zullen studie-bijeenkomsten leerlijnen worden georganiseerd. Deze aanpak heeft zich op een aantal plaatsen in het land reeds bewezen.

Het plan van aanpak met bijbehorende begroting is grotendeels in 2005 opgesteld waarbij uitvoerig geconsulteerd is met de Projectgroep, de WEC-Raad en vertegenwoordigers uit de verschillende clusters speciaal onderwijs. In het voorjaar van 2006 zal het Plan van Aanpak aan OCW worden voorgelegd. Mede afhankelijk van de middelen die daarvoor beschikbaar zullen worden gesteld, kunnen door het project in samenwerking met de WEC-Raad de activiteiten op dit thema voor 2006 worden gepland.

Leerlijnen 2005: gepland – gerealiseerd:

gepland	gerealiseerd
* deelname aan periodiek overleg van door OCW georganiseerde bijeenkomsten met inspectie en ontwikkelinstellingen kerndoelen/leerlijnen: januari-december 2005:	gerealiseerd
* overleg met instellingen die zich bezig houden met ontwikkeling en implementatie van leerlijnen gekoppeld aan onderwijsmethoden/-materialen: januari-december 2005:	gerealiseerd
* agenderen van het thema leerlijnen tijdens de regionale bijeenkomsten: november 2005:	gerealiseerd

- * uitwisseling van good-practice leerlijnen tijdens regionale netwerkbijeenkomsten: november 2005: niet gerealiseerd
- * inzet extern deskundige voor opzetten Plan van Aanpak ontwikkeling en implementatie leerlijnen gekoppeld aan schoolontwikkeling: juli-december 2005: gerealiseerd

3. Doorloop activiteiten project Kwaliteit Speciaal in 2006:

De drie geprioriteerde thema's van het project Kwaliteit Speciaal worden voortgezet in het laatste projectjaar 2006.

De invoering van de Zelfevaluatie Kwaliteitszorg wordt intensief doorgezet. De verwachting is dat de vooraf geformuleerde doelstelling dat aan het einde van schooljaar 2005-2006 30% van de speciale scholen met ZEK zouden werken, lijkt gehaald te worden. Van groot belang is het de werkwijze en instrumenten van de Zelfevaluatie Kwaliteitszorg ook na beëindiging van het project voor deze en de overige scholen en REC's voort te kunnen zetten. De verwachting is dat ook het onderdeel 'visitatie' door veel scholen zal worden uitgevoerd.

Een belangrijke voorwaarde voor een intensieve voortzetting van het tot nu toe succesvolle onderdeel Zelfevaluatie Kwaliteitszorg is wel de beschikbaarstelling van een meerjarig subsidiebedrag, dat naast de door de scholen en REC's zélf in te zetten middelen, een structurele en cyclische vormgeving van de kwaliteitszorg mogelijk maakt.

Op het onderwerp VSO zijn in het plan van aanpak 2006 enkele nieuwe activiteiten opgenomen.

Voor de implementatie van de leerlijnen in het speciaal onderwijs is op korte termijn een Plan van Aanpak beschikbaar. Met name op dit laatste onderwerp is een flink deel van het in 2005 aan het project Kwaliteit Speciaal additioneel beschikbaar gesteld budget voor aanwending in 2006 gereserveerd. Daarnaast zal door de WEC-Raad het Plan van Aanpak met bijbehorende begroting aan OCW worden toegezonden.

's-Gravenhage, Projectgroep Kwaliteit Speciaal 30 maart 2006